Reilu kauppa ry:n lausunto

eduskunnan suurelle valiokunnalle 5.5.2025

Reilu kauppa ry:n lausunto koskien: U 13/2025 vp, valtioneuvoston U-kirjelmä komission 26.2.2025 Omnibus I -ehdotuksesta

Reilu kauppa ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja keskittyy lausunnossa yritysvastuudirektiiviä ja huolellisuusvelvoitetta koskeviin kohtiin (COM(2025) 81 final).

Tuemme komission pyrkimystä sujuvoittaa sääntelyä, mutta olemme huolissamme esitetyistä muutoksista, jotka vaarantavat vastuullisen liiketoiminnan keskeiset periaatteet ja heikentävät vastuullisiin käytäntöihin investoivien yritysten ja alkutuottajien kilpailuedellytyksiä. Ehdotetut muutokset vaarantavat toimitusketjujen alkupäähän sijoittuvien satojen miljoonien pienviljelijöiden suojelun ja osallisuuden.

Pidämme hyvin ongelmallisena sitä, että valtioneuvosto kannattaa Omnibus I -ehdotukseen sisältyviä yritysvastuudirektiivin muutoksia, vaikka U-kirjelmässä todetaan, että muutokset vievät sääntelyä kauemmas huolellisuusvelvoitetta koskevista YK:n ja OECD:n periaatteista, joita monet yritykset jo vapaaehtoisesti noudattavat. Valtioneuvoston kanta on ristiriitainen sekä U-kirjelmässä esitettyjen tavoitteiden ja analyysin että Suomen alkuperäisten neuvottelutavoitteiden kanssa. Yhdymme U-kirjeessä esitettyyn näkemykseen, että Omnibus-ehdotus "voi tosiasiallisesti heikentää mahdollisuuksia ympäristöön ja ihmisoikeuksiin kohdistuvien haitallisten vaikutusten tunnistamiseen, ehkäisemiseen ja lopettamiseen".

Suosittelemme, että suuri valiokunta kirkastaa Suomen kannan sellaiseksi, että se tukee alkuperäisiä yritysvastuudirektiiville asetettuja kestävyystavoitteita ja vaikuttavuutta eikä kavenna vastuullisesti toimivien suomalaisyritysten mahdollisuutta saada kilpailuetua.

Ehdotettuja yritysvastuudirektiivin muutoksia ei tule hyväksyä. Kehotamme kiinnittämään huomiota seuraaviin kohtiin:

- Yritysvastuudirektiivin tulee olla **linjassa kansainvälisten yritysvastuustandardien kanssa**. Suomi on sitoutunut edistämään YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevia ohjaavia periaatteitta ja OECD:n asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta.

- Huolellisuusvelvoitteen tulee olla kv-standardien mukaisesti **riskiperustaista ja kattaa koko toimitusketjun** eikä rajoittua vain suoriin liikekumppaneihin. Näin resurssit voidaan kohdistaa korkean riskin toimijoihin, eikä vähäriskisiä toimittajia kuormiteta tarpeettomasti.

Reilu kauppa ry | Fairtrade Finland | Hämeentie 31 | 00500 Helsinki, Finland | VAT number FI14909856
Phone +358 (0)9 315 45477 | E-mail info@fairtrade.fi | www.reilukauppa.fi

Suomalaisyritykset ovat laajasti mukana Amfori-vastuullisuusaloitteessa, jonka kannanotossa todetaan, että ehdotettu rajoitus saattaa altistaa yritykset useammille riskeille ja korkeammille kuluille, ja työntekijät vahingollisille vaikutuksille. Kuten U-kirjelmässä todetaan, "voidaan pitää jokseenkin varmana, että ehdotetut muutokset heikentäisivät yritysvastuudirektiivin alkuperäisten tavoitteiden toteutumista ja siten sääntelyn vaikuttavuutta, sillä tavanomaisimmin riskit tapahtuvat 1. porrasta kauempana toimintaketjussa."

- **Tietopyyntöjen rajoittaminen toimitusketjuissa ehdotetulla tavalla on haitallista**, sillä se vähentäisi entisestään läpinäkyvyyttä, jonka kanssa suuri osa yrityksistä kamppailee. Ehdotus saattaisi heikentää pk-yritysten asemaa, kun suuremmat yritykset solmisivat liikesuhteita mieluummin suurten treidereiden ja yritysten kanssa, joilta tietoja saisi pyytää. Tiedon rajoittaminen VSME-standardiin ei ratkaise myöskään pk-yritysten ongelmaa eli kohdentamattomia, yleisiä kyselyjä. Sen sijaan ehdotamme, että tietopyyntöjen tulisi olla suhteutettuja ja riskiperusteisia.

- Sidosryhmiä koskevia muutoksia ei tule hyväksyä. YK-periaatteet edellyttävät, että sidosryhmien osallistamisen on sisällettävä "**merkityksellistä kuulemista mahdollisesti vaikutuksen kohteena olevien ryhmien ja muiden asianomaisten sidosryhmien kanssa**". Yritysten on usein hyvin hankalaa olla suoraan yhteydessä haitallisten vaikutusten kohteina oleviin ihmisiin ja heitä edustavien kansalaisjärjestöjen kuuleminen on siksi tärkeää.

- Liikesuhteen päättämistä koskeva velvoite tulee säilyttää ja **edellyttää vastuullista liikesuhteen lopettamista** (responsible disengagement). Jos vastuullisuutta ei edellytetä, yritykset voivat katkaista suhteet pieniin toimijoihin, kuten pienviljelijöihin, ennakoimattomasti ja heikentää merkittävästi heidän markkinoille pääsyään.

- **EU:n laajuinen siviilioikeudellinen vastuu tulee säilyttää**. Ilman sitä sisämarkkinoille syntyy oikeudellista epävarmuutta ja kilpailun vääristymistä. Tarvitaan yhteiset pelisäännöt kaikille yrityksille. Ehdotukset siviilioikeudellisen vastuun poistamisesta ja oikeussuojakeinojen rajaamisesta heikentäisivät direktiivin tehoa ja estäisivät viljelijöitä ja työntekijöitä – erityisesti globaalissa etelässä – saamasta oikeutta ihmisoikeus- ja ympäristöriskien toteutuessa. Aiemmin lainsäätäjät olivat sopineet, että nämä oikeussuojakeinot ovat olennainen osa vaikuttavaa yritysten huolellisuusvelvoitetta.

Reilu kauppa ry:n lausunto

eduskunnan suurelle valiokunnalle 5.5.2025

Pienviljelijät tuottavat valtaosan maailman kahvista, kaakaosta, puuvillasta, banaaneista, riisistä ja teestä. Heitä edustavat järjestöt kertoivat huhtikuisessa kannanotossaan , miten monin eri tavoin yritysvastuudirektiivin ehdotettu "yksinkertaistaminen" olisi 600 miljoonalle pienviljelijälle haitallista. Omnibus I -ehdotuksen valmisteluprosessi on ollut puutteellinen ja epädemokraattinen, sillä se on edennyt ilman olennaisten sidosryhmien, kuten lukuisten vastuullisuuteen sitoutuneiden yritysten ja alkutuottajien kuulemisia.

Komissio on kertonut haluavansa vähentää hallinnollista taakkaa säilyttäen samalla vaikuttavuuden, mutta ehdotus uhkaa johtaa päinvastaiseen lopputulokseen: paperityö säilyisi, mutta toimilla ei enää puututtaisi toimitusketjujen ihmisoikeus- ja ympäristöriskeihin.

Suomen tulee huolehtia, että direktiivi säilyy sellaisena, että se ohjaa yrityksiä tekemään riskiperustaista vaikutusten arviointia koko toimitusketjussa, käymään vuoropuhelua haavoittuvassa asemassa olevien sidosryhmien kanssa huolellisuusprosessin kaikissa vaiheissa ja tekemään pitkäjänteistä yhteistyötä toimitusketjun kanssa. Lisäksi tulee huolehtia, että direktiivi mahdollistaa uhrien pääsyn oikeuteen ihmisoikeus- tai ympäristöriskien toteutuessa.

Lisätiedot:

Josetta Nousjoki, vastuullisuusjohtaja, Reilu kauppa ry

Puh. 040 5774773, josetta.nousjoki@fairtrade.fi

Reilu kauppa ry edistää reilua kauppaa Suomessa ja Baltian maissa lisensoimalla Reilun kaupan merkkiä, kouluttamalla ja tekemällä vaikuttamistyötä sekä toteuttamalla Reilun kaupan viljelijöitä ja työntekijöitä tukevia kehitysyhteistyöhankkeita Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa.

Reilu kauppa ry on osa kansainvälistä verkostoa, johon kuuluvat Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan tuottajaverkostot, ympäri maailman toimivia Reilun kaupan järjestöjä sekä kattojärjestö Fairtrade International. Reilun kaupan tuotteita viljellään 75 maassa ja myydään yli 140 maassa.